

دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی

عنوان

نقش راهبردهای انگیزشی، راهبردهای شناختی، در پیش بینی پیشرفت

تحصیلی درس زبان انگلیسی

استاد راهنما

خانم دکتر ابراهیمی قوام

استاد مشاور

دکتر فرخی

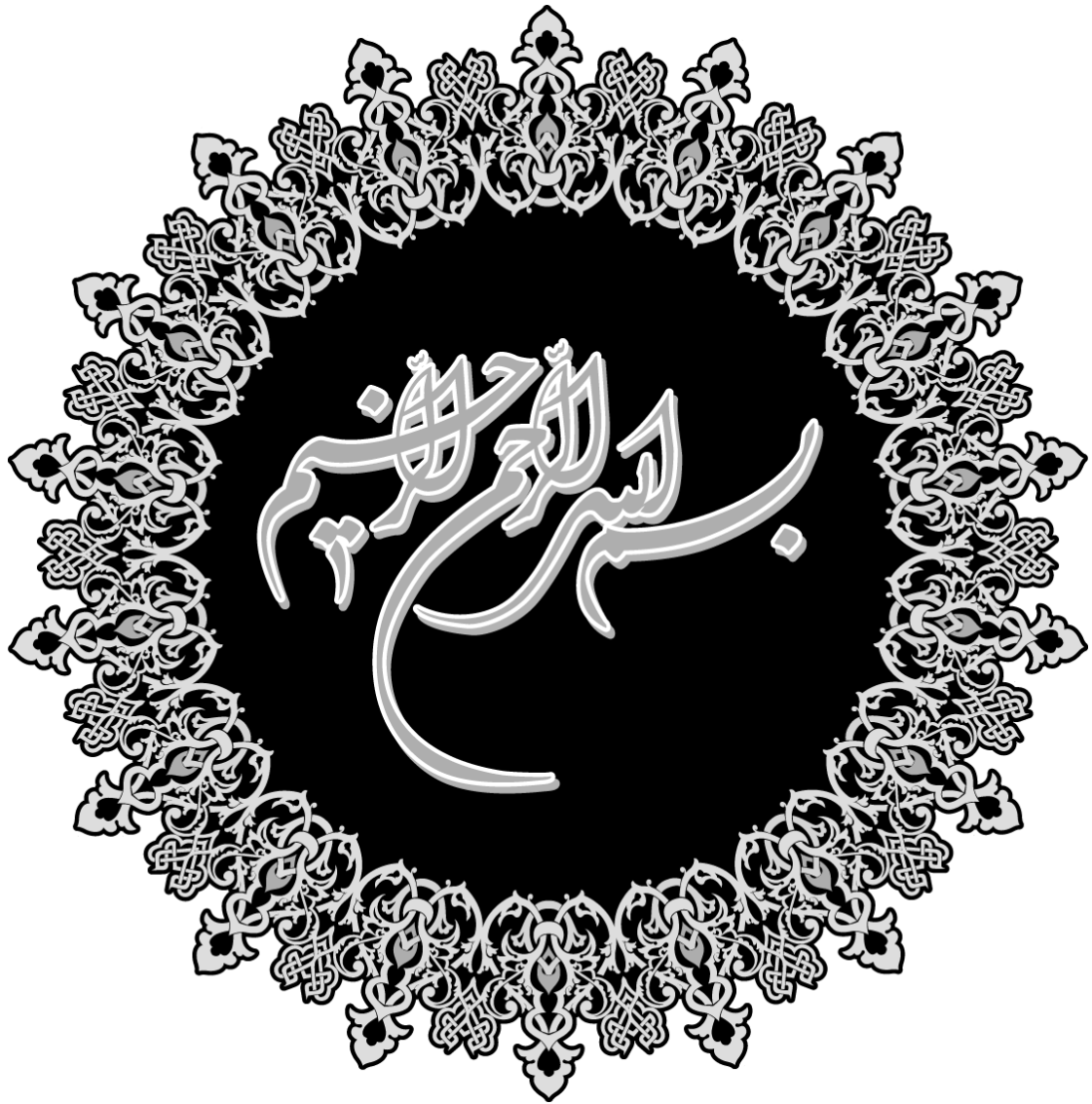
استاد داور

دکتر مهاجر

نگارش

احمد نادری

سال تحصیلی: شهریور ۱۳۹۰

دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی

عنوان

نقش راهبردهای انگیزشی، راهبردهای شناختی، در پیش بینی پیشرفت

تحصیلی درس زبان انگلیسی

استاد راهنما

خانم دکتر ابراهیمی قوام

استاد مشاور

دکتر فرخی

استاد داور

دکتر مهاجر

نگارش

احمد نادری

سال تحصیلی: شهریور ۱۳۹۰

تقدیم به معلمین و دانش آموزان مدارس

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس مخصوص خداوندیست که شوق آموختن را با کلمه ی اقرا به انسان متذکرشد و از حیث لم
یشکرالمخلوق لم یشکر الخالق سپاسگزار اساتید ارجمندی هستم که در این دانشگاه از محضرشان استفاده نمودم.

در ابتدا از استادان خانم دکتر ابراهیمی قوام و آقای دکتر فرخی ، به عنوان راهنما و مشاور این پایان نامه وهم به
عنوان اساتیدی که از کلاس درسشان بهره برده ام و در ادامه از همه اساتیدی که از آنها کسب فیض کرده ام؛ جناب
دکتر علی اکبرسیف، دکتر سعدی پور، دکتر اسدزاده، دکتر درتاج، دکتر احدی، دکتر یوسف کریمی، دکتر الهه محمد
اسماعیل و دکتر فیاض کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از همسر فداکارم که مرا در استخراج و ثبت داده ها یاری نمود ممنون و متشکرم.

همچنین از آموزش و پرورش منطقه بوستان و گلستان به ویژه مسولان بخش ارزیابی عملکرد؛ آقایان قلی پور و یاسر
طوبی بسیار سپاسگذارم که کارهای هماهنگی با حراست و مدارس را تسهیل بخشیدند.

و در آخر از مدیران ، معاونین ، معلمین و دانش آموزان مدارس زنجان فر و حکمت به خاطر همکاری بی دریغشان
کمال تشکر و قدر دانی را دارم.

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش همزمان راهبردهای انگیزشی (هدف های پیشرفت، خودکارآمدی و اضطراب امتحان)، راهبردهای یادگیری شناختی (مرور ذهنی، بسط دهی و سازمان دهی) و یادگیری از همتایان در پیش بینی پیشرفت تحصیلی درس زبان انگلیسی در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ انجام گرفت. نمونه این پژوهش براساس روش نمونه گیری خوشه ای ۱۶۰ دانش آموز (۱۰۶ دختر و ۵۴ پسر) پیش دانشگاهی در سه رشته ی انسانی، تجربی و ریاضی- فیزیک در منطقه ی بوستان انتخاب شدن د و ابزار پژوهش پرسشنامه راهبردهای انگیزشی و یادگیری (MSLQ) و پرسشنامه هدف های پیشرفت (AGQ) بود. در تحلیل داده ها از روش رگرسیون گام به گام استفاده شد.

یافته ها ی بدست آمده حاکی از وجود ارتباط مثبت و معنادار بین خودکارآمدی، مرور ذهنی با پیشرفت تحصیلی درس زبان انگلیسی بود و بین اضطراب امتحان، یادگیری از همتایان و هدف پیشرفت عملکردگرا با پیشرفت تحصیلی این درس رابطه منفی دیده شد. متغیرهای دیگر رابطه معناداری را نشان ندادند. نتایج آزمون رگرسیون حاکی از این بود که به ترتیب متغیرهای خودکارآمدی، یادگیری از همتایان، اضطراب امتحان و هدف عملکردگرا بیشترین توان پیش بینی در پیشرفت تحصیلی زبان انگلیسی را دارند. نقش خودکارآمدی در پیش بینی پیشرفت زبان انگلیسی در مقایسه با سایر متغیرها برجسته تر بود. یک یافته غیر منتظره نقش منفی یادگیری از همتایان در پیشرفت زبان انگلیسی بود.

کلید واژه ها: راهبردهای انگیزشی، راهبردهای یادگیری، هدفهای پیشرفت، پیشرفت تحصیلی

صفحه

فهرست مطالب

عنوان

تقدیم

قدردانی

چکیده

فصل اول: کلیات

۱-۱- مقدمه..... ۲

۱-۲- بیان مساله..... ۴

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش..... ۸

۱-۴- اهداف پژوهش..... ۹

۱-۴-۱- هدف کلی..... ۹

۱-۴-۲- اهداف جزئی..... ۱۰

۱-۵ - سوال های پژوهش..... ۱۰.....

۱-۶ - تعریف مفهومی متغیرها..... ۱۰.....

۱-۷ - تعریف عملیاتی متغیرها..... ۱۳.....

فصل دوم: ادبیات پژوهش

۲-۱ - تعریف انگیزش و شاخص های آن ۱۶.....

۲-۱-۱ - انتخاب تکالیف..... ۱۷.....

۲-۱-۲ - تلاش..... ۱۸.....

۲-۱-۳ - پشتکار..... ۱۸.....

۲-۱-۴ - پیشرفت..... ۱۹.....

۲-۲ - نظریه های انگیزش..... ۲۰.....

۲-۲-۱ - نظریه های رفتاری..... ۲۰.....

۲۱.....۲-۲-۲- نظریه های شناختی.....

۲۱.....۲-۲-۳- نظریه های برانگیختگی.....

۲۲.....۲-۳- تاریخچه دیدگاه های مربوط به نیازها و هدف ها.....

۲۴.....۲-۳-۱- موری.....

۲۶.....۲-۳-۲- مازلو.....

۲۷.....۲-۳-۳- کمبود نظریه های نیاز موری و مازلو.....

۲۷.....۲-۴- نظریه های شناختی اجتماعی معاصر اهداف.....

۲۷.....۲-۴-۱- لاک و لاتهام.....

۲۷.....۲-۴-۲- نظریه نظام های انگیزشی ام. فورد.....

۲۸.....۲-۵- بحث نظری یادگیری خود تنظیمی.....

۲۹.....۲-۵-۱- هدف های پیشرفت.....

۲-۵-۲- خودکارآمدی..... ۳۳

۲-۵-۳- اضطراب امتحان..... ۳۴

۲-۵-۴- راهبردهای یادگیری شناختی..... ۳۶

الف) تکرار یا مرور ذهنی..... ۳۸

ب) بسط دهی یا گسترش معنایی..... ۳۹

ج) سازمان دهی..... ۴۰

۲-۵-۵- یادگیری از همتایان..... ۴۵

۲-۶- مروری بر پژوهش های انجام شده..... ۴۶

۲-۶-۱- راهبردهای انگیزشی..... ۴۶

۲-۶-۲- راهبردهای یادگیری..... ۵۲

فصل سوم: روش پژوهش

- ۳-۱- طرح پژوهش ۵۷
- ۳-۲- جامعه آماری ۵۷
- ۳-۳- حجم نمونه و روش نمونه گیری ۵۷
- ۳-۴- ابزار های جمع آوری اطلاعات ۵۷
- الف) پرسشنامه MSLQ ۵۷
- ب) پرسشنامه AGQ ۵۸
- ۳-۵- روش گردآوری اطلاعات ۵۹
- ۳-۶- روش تجزیه و تحلیل داده ها ۶۰

فصل چهارم: یافته ها

- ۴-۱- یافته های توصیفی ۶۲

۴-۲- بررسی و تحلیل سوالات ۶۵

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۵-۱- بحث در نتایج پژوهش ۷۰

۵-۳- محدودیت ها ۷۰

۵-۴- پیشنهادات ۷۵

فهرست منابع

منابع فارسی ۷۷

منابع لاتین ۷۹

فهرست پیوست ها:

پیوست

عنوان

پرسشنامه فرم شماره یک الف

پرسشنامه فرم شماره دو ب

فهرست جدول ها:

جدول ۱-۲- شاخص های انگیزش..... ۲۰

جدول ۲-۲- نیازهای موری..... ۲۳

جدول ۳-۲- دو گرایش به هدف و اشکال گرایشی و اجتنابی آنها..... ۳۲

جدول ۴-۲- راهبردهای شناختی..... ۴۰

جدول ۱-۴- فراوانی شرکت کنندگان به تفکیک جنسیت..... ۶۱

جدول ۲-۴- فراوانی شغل پدر دانش آموزان..... ۶۲

جدول ۳-۴- فراوانی تحصیلات پدر و مادر دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش..... ۶۲

جدول ۴-۴ شاخص های توصیفی راهبردهای انگیزشی..... ۵۹

جدول ۴-۵ شاخص های توصیفی راهبردهای یادگیری..... ۶۳

جدول ۴-۶ شاخص های توصیفی نمره زبان انگلیسی ۶۴

جدول ۴-۷ ضریب همبستگی راهبردهای انگیزشی با نمره زبان انگلیسی..... ۶۴

جدول ۴-۸ ضریب همبستگی راهبردهای یادگیری بانمره زبان انگلیسی..... ۶۵

جدول ۴-۹ نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش بینی پیشرفت زبان..... ۶۵

جدول ۴-۱۰ نتایج آزمون تحلیل واریانس برای معناداری رگرسیون..... ۶۶

جدول ۴-۱۱ نتایج آزمون رگرسیون گام به گام به همراه مقدار بتا و مقدار ثابت و ضریب تعیین..... ۶۷

فهرست شکل ها:

شکل ۲-۱- سلسله مراتب نیازهای مازلو..... ۲۵

شکل ۲-۲- مدل برازش شده پیش بینی پیشرفت تحصیلی..... ۴۲

فهرست نمودار

نمودار ۴-۱- نمایش فراوانی دانش آموزان شرکت داشته در پژوهش به تفکیک مدرسه..... ۶۱

فصل

اوّل

كَلِّيات

۱-۱- مقدمه

اصطلاح انگیزش^۱ از فعل لاتین *Movere* به معنی حرکت دادن مشتق شده است. انگیزش علت و عامل اصلی رفتار است و چه از تظاهرات رفتاری و فیزیولوژی و چه از گزارش شخصی استنباط شده باشد، آن را می توان به عنوان عامل پرودهنده و هدایت کننده رفتار تعریف کرد (گیج^۲ و برلایر^۳، ۱۹۸۴؛ استیپک^۴، ۲۰۰۲).

راهبردهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری به عنوان مهمترین عوامل تعیین کننده پیشرفت تحصیلی شناخته شده اند. مطالعات متعدد در روانشناسی تربیتی و یادگیری نشان می دهد که انگیزش با یادگیری آموزشی ارتباط دارد، زیرا یادگیری فرایند فعالی است که مستلزم کوشش عمدی و آگاهانه است. اگر دانش آموزی که توانایی بالایی دارد هنگام مطالعه و یادگیری، توجه و تمرکز کافی نداشته باشد یا کوشش موثری از خود نشان ندهد قادر به یادگیری نخواهد بود. برای اینکه دانش آموز بتواند از برنامه درسی حداکثر بهره را ببرد باید در کلاس زمینه ای فراهم نمود که در آن فراگیر به شرکت و درگیری در فعالیت های یادگیری برانگیخته شود (دووک^۵ و لگت^۶، ۱۹۸۸).

^۱. Motivation

^۲. Gage

^۳. Berliner

^۴. Stipek

^۵. Dwech

^۶. Leggett

این پژوهش طبق نظریه خود تنظیمی بندورا^۱ می باشد که، نقش دو سازه راهبردهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری را به طور همزمان در پیش بینی پیشرفت تحصیلی بررسی می شود. در زمینه هدف های پیشرفت که یکی از جنبه های راهبردهای انگیزشی است، نظریه پردازان اشاره کرده اند که چند گرایش به هدف وجود دارد، اما دو گرایش به هدفی که همیشه در نظریه های مختلف مطرح می شوند، اهداف تبحری و عملکردی هستند (الیوت^۲ و دووک، ۱۹۸۸). تمایز بین اهداف تبحری و عملکردی مشابه تمایز بین انگیزش درونی و بیرونی است. هدف تبحری، در برخی از خصوصیات با انگیزش درونی وجه اشتراک دارد و هدف عملکردی نیز از جهاتی شبیه به جنبه های خاصی از انگیزش بیرونی است. الیوت (۱۹۹۹) و پینتریچ^۳ (الف ۲۰۰۰) هدف های پیشرفت را به صورت یک ماتریس دو بعدی پیشنهاد کردند که براساس آن چهار گرایش به هدف وجود دارد که شامل هدف های تبحرگرا، اجتناب از تبحر، عملکردگرا و اجتناب از عملکرد می باشند.

خودکارآمدی که جنبه دیگری از راهبردهای انگیزشی است عبارت است از قضاوت افراد در مورد توانایی هایشان برای سازماندهی و اجرای یک سلسله کارها برای رسیدن به انواع عملکردهای تعیین شده (بندورا، ۱۹۸۶). بر پایه مدل نظری پینتریچ و همکاران (۱۹۹۱) اضطراب امتحان جنبه دیگری از راهبردهای انگیزشی است. اضطراب امتحان به عنوان مجموعه ای از پاسخ های پدیدار شناختی فیزیولوژیک و رفتاری است که با نگرانی درباره پیامدهای منفی اجتماعی یا رد شدن در امتحان یا وضعیت ارزیانه مشابه همراه است (زیدنر^۴، ۱۹۹۸).

منظور از راهبردهای شناختی، مرور ذهنی (راهبرد سطحی)، بسط دهی و سازمان دهی (راهبرد عمقی) است. راهبرد یادگیری عمقی به راهبردهای یادگیری سازگار و راهبرد یادگیری سطحی به راهبرد یادگیری غیرسازگار اشاره دارد. پژوهش ها نشان می دهند دانش آموزان با هدف تبحری بیشتر از راهبردهای

1. Bandura
2. Elliot
3. Pintrich
4. Zeidner

عمقی استفاده می کنند (دووک و لگت، ۱۹۸۸؛ میدلتون^۱ و میجلی^۲، ۱۹۹۷؛ ایمز^۳ و آرچر^۴، ۱۹۸۸؛ لیام^۵ و لوآ^۶ لوآ^۷ و نی، ۲۰۰۸).

طبق مدل نظری پینتریچ و همکاران (۱۹۹۱) یادگیری از همتایان با پیشرفت تحصیلی مرتبط است. پژوهش ها نشان داده است که دانش آموزان با هدف های تبحری و عملکردگرا بیشتر از توضیح دادن و دانش آموزان با هدف اجتناب از عملکرد کمتر از توضیح دادن برای یادگیری استفاده می کنند (ریان^۸، پینتریچ و میجلی، ۲۰۰۱؛ لیام و لوآ و نی، ۲۰۰۸).

۲-۱- بیان مسئله

این پژوهش طبق نظریه خود تنظیمی بندورا می باشد که نقش دو سازه راهبردهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری را به طور همزمان در پیش بینی پیشرفت تحصیلی بررسی می کند. منظور از راهبردهای انگیزشی، هدف های پیشرفت، خودکارآمدی و اضطراب امتحان و منظور از راهبردهای یادگیری، راهبردهای شناختی یادگیری (شامل مرور ذهنی، بسط دهی و سازمان دهی) و یادگیری از همتایان است. (پینتریچ و همکاران ۱۹۹۱)

الیوت (۱۹۹۹) و پینتریچ (الف ۲۰۰۰) هدف های پیشرفت را به صورت یک ماتریس دو بعدی پیشنهاد کردند که براساس آن چهار گرایش به هدف وجود دارد که شامل هدف های تبحرگرا، اجتناب از تبحر، عملکردگرا و اجتناب از عملکرد می باشند. دانش آموزان با هدف تبحرگرا^۹ بر روی یادگیری، تسلط بر تکلیف

1. Middleton
2. Midgley
3. Ames
4. Archer
5. Liem
6. Lau
7. Nie
8. Rayan
9. Mastery Approach

براساس معیارهای درونی، کسب مهارت های جدید، ایجاد یا بالا بردن شایستگی خود، تلاش برای انجام کاری چالش انگیز و تلاش برای رسیدن به درک و بینش تمرکز می کنند (دووک و لگت، ۱۹۸۸؛ ایمز، ب ۱۹۹۲، میجلی و همکاران، ۱۹۹۸)، در مقابل دانش آموزان با هدف اجتناب از تبحر^۱ بر روی اجتناب از بدفهمی، تسلط نیافتن بر تکلیف و استفاده از معیارهای اشتباه نکردن تمرکز می کنند (الیوت و مک گریگور^۲، ۲۰۰۱). همچنین همچنین دانش آموزان با هدف عملکردگرا^۳ برخلاف کسانی که گرایش به تبحر دارند به روی جلوه بیرونی شایستگی و اینکه چگونه توانایی در مقایسه با دیگران مورد قضاوت قرار می گیرد (مثلاً بهتر از دیگران بودن)، استفاده از معیارهای مقایسه اجتماعی، در جستجوی شهرت بودن به لحاظ سطح بالای عملکرد تمرکز می کنند (دووک و لگت، ۱۹۸۸؛ ایمز، ب ۱۹۹۲، میجلی همکاران، ۱۹۹۸)، در مقابل دانش آموزان با هدف اجتناب از عملکرد^۴ سعی می کنند از شکست خوردن، کودن یا احمق به نظر رسیدن اجتناب کنند، آنها بر خلاف دانش آموزانی که هدف عملکردگرا دارند یعنی انگیزه مثبت برای جلو زدن از دیگران دارند انگیزه منفی دارند، یعنی سعی می کنند که از دیگران عقب نیفتند (دووک و لگت، ۱۹۸۸؛ ایمز، ب ۱۹۹۲، میجلی همکاران، ۱۹۹۸). پژوهش ها در زمینه هدف های پیشرفت و پیشرفت تحصیلی متفاوت اند اما بیشتر پژوهش ها نشان داده است که هدف های تبحری و عملکردگرا با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و هدف اجتناب از عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی دارد (الیوت و دووک، ۱۹۸۸؛ الیوت و مک گریگور، ۲۰۰۱؛ میدلتون و میجلی، ۱۹۹۷). از آنجا که پیشرفت زبان انگلیسی مشابه سایر زمینه ها است، فرض خواهد شد که هدف های تبحری و عملکردگرا با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و هدف اجتناب از عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی دارند.

خودکارآمدی^۵ که جنبه دیگری از راهبردهای انگیزشی است عبارت است از قضاوت افراد در مورد

توانایی هایشان برای سازماندهی و اجرای یک سلسله کارها برای رسیدن به انواع عملکردهای تعیین شده

(بندورا، ۱۹۸۶). خودکارآمدی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و با اضطراب امتحان رابطه منفی دارد و افراد با

1. Mastery Avoidance

2. Mc Gregor

3. Performance Approach

4. Performance Avoidance

5. Self-efficacy

خود کارآمدی بالا هدف های تبحری و عملکردگرا را انتخاب می کنند، در حالی که افراد با خودکارآمدی پایین هدف اجتناب از عملکرد را انتخاب می کنند (الیوت، ۱۹۹۹). از آنجا که پیشرفت در زبان انگلیسی مشابه سایر زمینه ها است، فرض شد که رابطه خودکارآمدی با پیشرفت زبان مثبت است. با توجه به رابطه هدف های پیشرفت با خودکارآمدی نیز چنین فرض شد که هدف های تبحری با پیشرفت زبان رابطه مثبت دارند. در مورد هدف های عملکردی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی نتایج هماهنگی در ادبیات پژوهش وجود ندارد. در حالی که بعضی از مطالعات نشان می دهند میان هدف عملکردگرا و پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد (اسکالویک^۱، ۱۹۹۷؛ الیوت و مک گریگور، ۲۰۰۱)، مطالعات دیگر نشان می دهند میان هدف عملکردگرا و پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری وجود ندارد (پینتریچ، الف ۲۰۰۰؛ مک و آ^۲ و آبرامی، ۲۰۰۱). همچنین مطالعات نشان می دهند میان هدف اجتناب از عملکرد و پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود دارد (الیوت، ۱۹۹۷؛ الیوت و مک گریگور، ۲۰۰۱).

بر پایه مدل نظری پینتریچ و همکاران (۱۹۹۱) اضطراب امتحان^۳ جنبه دیگری از راهبردهای انگیزشی است. اضطراب امتحان به عنوان مجموعه ای از پاسخ های پدیدار شناختی فیزیولوژیک و رفتاری است که با نگرانی درباره پیامدهای منفی اجتماعی یا رد شدن در امتحان یا وضعیت ارزیانه مشابه همراه است (زیدنر، ۱۹۸۸). مطالعات نشان می دهند افرادی که هدف های تبحری و عملکردگرا دارند به وضوح از کسانی که هدف اجتناب از عملکرد دارند اضطراب کمتری را گزارش می کنند. هدف های تبحری و عملکردگرا با اضطراب امتحان رابطه ی منفی و هدف اجتناب از عملکرد با اضطراب امتحان رابطه ی مثبت دارد (میدلتون و میجلی، ۱۹۹۷؛ اسکالویک، ۱۹۹۷؛ لیپ، لوآ و نی، ۲۰۰۸). پژوهش ها در مورد تاثیر منفی اضطراب امتحان بر پیشرفت تحصیلی یکپارچه اند و بیان کرده اند هر چه اضطراب امتحان بیشتر باشد، پیشرفت تحصیلی کمتر می شود (دوسک^۴، ۱۹۸۰؛ همبری^۵، ۱۹۸۸؛ زیدنر، ۱۹۹۸).

1. Skaalvik

2. Mc Whaw

3. Test-Anxiety

4. Dusek

5. Hembree